

VERN OM LIVET

Nr. 1 2020

*Menneskeverd
på TV ... 12*

*Mamma eller
ikke? ... 16*

*Gjesteskribent
Kjersti Toppe ... 18*

– ABORT ER OG BLIR ET ETISK DILEMMA

KRISTIN CLEMET FÅR ÅRETS LIVSVERNPRIS

VERN OM LIVET

Medlemsblad utgitt av Menneskeverd
Nr. 1 2020

Generalsekretær og ansvarlig redaktør:
Morten Dahle Stærk
morten@meneskeverd.no

Redaktør:
Susanne Ward Ådlandsvik
susanne@meneskeverd.no

Adresse:
Storgaten 10 b, 0155 Oslo
22 34 09 00
post@meneskeverd.no
www.meneskeverd.no

Layout: Miriam Sæter
Forsidefoto: Thomas Leikvoll

Gaver til Menneskeverd:
3000.15.51228

Menneskeverds styre:
Marit Ecklo Brevik, styreleder
Grete Yksnøy Martinsen, nestleder
Tore N. Forset, styremedlem
Magne Supphellen, styremedlem
Ragnhild H. Aadland Høen, styremedlem
Ingrid Vatnar Eikje, styremedlem (permisjon)
Arnfinn Løyning, styremedlem
Anne Gustavsen, styremedlem
Ingebjørg N. Hauge, 1. vara

Rådgivende utvalg:
Faglig etisk utvalg og markedsutvalg

Opplag: 9.000
Trykkeri: Østfold Trykkeri

Medlem av
Innsamlingskontrollen

Menneskeverd er Norges eneste livsvern-organisasjon og jobber for å fremme livsrett, likeverd og livshjelp. Vi vil synliggjøre verdien av ethvert menneskeliv: Fra før vi er født, ved nedsatt funksjonsevne og ved livets avslutning.

Menneskeverd har to hovedroller: For det første vil vi gjennom aktiv formidling bygge kunnskap og holdninger, og motivere til innsats for menneskeverdet. Dermed vil vi være et kompetansesenter for dem som søker informasjon om våre temaer.

Menneskeverd bygger sitt arbeid både på det kristne menneskesynet og på Lejeuneerklæringen, som begge sier at alle menneskeliv er like mye verdt.

Synspunkt som kommer til uttrykk i Vern om livets artikler og reportasjer, står for forfatterens/ intervjuobjektets egen regning. Menneskeverds meninger kommer til uttrykk gjennom lederen og kommentarer skrevet av personer i Menneskeverds stab.

Vern om livet arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk.

ISSN: 0333-158X

EN BAUTA FOR LIVSVERNSSAKEN

Årets vinner av Livsvernprisen er en sjeldent tydelig stemme i den offentlige debatten. Kristin Clemet har i en årrekke vært en forsvarer av mindretallets stemme i livsvernsspørsmål her til lands. Abortsaken og debatten om sorteringssamfunnet har engasjert henne helt siden hun på 90-tallet dro i gang «Den nye abortdebatten», en debatt som var begrunnet i ny kunnskap om fosteret og bekymring for sorteringssamfunnet.

Kristin Clemet er opptatt av at abort-spørsmålet er et samvittighetsspørsmål som samfunnet må forholde seg aktivt til, og uttaler i dette nummeret av Vern om Livet at «Abort er og blir et etisk dilemma. [...] Det er en konflikt mellom to parter, og uansett hva man velger å kalle det – om det er et embryo, en «celleklump», et foster eller en person – så innebærer abort at man tar liv, eller i det minste et spirende liv. Det er mulig det er etisk uproblematisk for noen, men det kan umulig være «feil» å betrakte det som et etisk problem.»

Hun er klar motstander av abortlovens §2c (sykdom hos fosteret som selvstendig abortkriterium) og en sterk forkjemper for at abort bør kunne diskuteres saklig og med respekt for hverandres syn. Hun har gjentatte ganger tatt til orde for at man i et liberalt demokrati bør fremelske meningsmangfold, beskytte samvittighetsfriheten og respektere mindretallets syn. I tillegg er hun en klar motstander av aktiv døds-hjelp, og hun har flere ganger fremholdt nødvendigheten av at leger og helsepersonell må kunne reservere seg mot abort og henvisning til abort av samvittighetsgrunner.

Det er en stor glede for Menneskeverd å gi årets Livsvernpris til nettopp Kristin Clemet. Få har som henne evnet å sette spørsmål knyttet til menneskets verdi på den offentlige agendaen. I sentrale verdispørsmål brytes ofte rettighetene til ulike grupper mot hverandre. Det krever både etisk refleksjon og mot å delta i denne viktige samtalen. Clemet kombinerer klare argumentasjonsrekker og prinsipiell tenkning med omsorg for dem hun snakker til. Derfor er hun en verdig vinner av årets pris!

I dette nummeret av Vern om Livet kan du lese mer om hennes personlige historie og bakgrunnen for det store engasjementet hennes.

Maria Elisabeth Selbekk
Informasjonsansvarlig i Menneskeverd

I N N H O L D

- 10 **DØDSHJELP PÅ VERDENSBASIS**
- 12 **MENNESKEVERD PÅ TV**
- 14 **KJERSTI WEXELSEN GOKSØYR
HAR LAGET ÅRETS PRIS**
- 16 **KRONIKK: MAMMA ELLER IKKE?**
- 18 **GJESTESKRIBENT KJERSTI TOPPE**
- 19 **FAMILIEDRAMA OM LØGN,
FORTIELSE OG SKAM**

**4 TALER DER
ANDRE TIER**

MENNESKEVERDS STAB

Maria Elisabeth Selbekk
Informasjonsansvarlig

Maria Victoria K. Aanje
Kommunikasjonsrådgiver
(permisjon)

Susanne Ward Ådlandsvik
Informasjonskonsulent

Kristin Rudstaden
Undervisningsansvarlig

Ingrid Vatnar Eikje
Undervisningskonsulent

Bjarne Fevang
Administrasjonsleder

Møyrid Eriksen
Markedskonsulent

Anne Kari Sorknes
Administrasjonssekretær

Karianne S. Dinessen
Undervisningsansvarlig
(permisjon)

Sara Marie Grimstad
Undervisningskonsulent
(permisjon)

LIVSVERNPRISEN
2 0 2 0

– Vi har sett historisk at det ikke er bra når man begynner å gradere menneskeverdet, sier Kristin Clemet. Mandag 3. februar mottar hun Menneskeverds Livsvernpris.

– Vi må aldri gradere menneskeverdet

Vinneren av årets Livsvernpris dro i gang en sovende abortdebatt midt på 1990-tallet og har opplevd både voldelige angrep og drapstrusler. Likevel brenner hun for at vi aldri må slutte å snakke om spørsmål knyttet til livets begynnelse og slutt.

TEKST SUSANNE WARD ÅDLANDSVIK
FOTO THOMAS LEIKVOLL

Ikke for det. Da det kom en kampestein inn av vinduet og nesten traff vognen til sønnen hennes, tenkte hun at hun aldri mer skulle skrive om abort. Til alt hell var vognen tom, men hendelsen satte en alvorlig støkk i den nybakte tobarnsmoren.

– At jeg hadde skrevet en kronikk i Aftenposten om senvirkninger etter abort, var en av politiets teorier om årsaken til det voldelige angrepet, forteller Kristin Clemet. Men hun lot seg ikke true til taushet.

Stikker hånden i vepsebol

Vi møter lederen for tankesmien Civita på kontoret hennes rett ved Stortinget en regntung desemberdag. Herfra skriver hun blogginnlegg, kronikker og foredrag om aktuelle samfunns-spørsmål. Hun er ikke redd for å stikke hånden i vepsebol og målbare politisk ukorrekte standpunkt. Og hun taler ofte mindretallets sak. Som da hun under debatten om legers reservasjonsmulighet i 2012 tok kraftig til orde for at leger skulle ha all rett til å følge sin moralske overbevisning og reservere seg mot å henvise kvinner til abort.

– Det å verne om mindretallet er helt grunnleggende i et demokrati. Hvorfor skal man bli betraktet som et utskudd fordi man har et restriktivt syn på vanskelige etiske spørsmål? Som samfunn bør vi beskytte de få legene som ikke ønsker å henvise til abort. Det handler ikke om kvinnes rettigheter, for det er en forutsetning at de blir ivaretatt. Et samfunn hvor ingen synes disse spørsmålene er vanskelige, ville jo være et forferdelig samfunn. Det er så utrolig lite tolerant når man går til så sterkt angrep på noe vi bør kunne leve med.

Det minste av flere onder

Det er nettopp Clemets evne til å føre viktige og vanskelige etiske debatter på en saklig og god måte, som er en av grunnene til at hun den 3. februar mottar Menneskeverds Livsvernpris på Hotel Continental i Oslo.

– Hvordan reagerte du da du fikk vite at du skulle få Livsvernprisen i 2020?

– Det var veldig hyggelig og en stor overraskelse. Jeg kjenner jo litt til

prisen fordi jeg har delt den ut tidligere og holdt innlegg et par ganger under prisutdelingen.

Clemet har engasjert seg i spørsmål knyttet til bioteknologi og abort siden den første bioteknologimeldingen kom da hun var stortingsrepresentant på begynnelsen av 1990-tallet. Hun ser ingen bedre alternativer enn å ha en lov om selvbestemt abort, men betegner loven som «det minste av flere onder». – Abort er og blir et etisk dilemma, som ingen ennå har «løst». Det er en konflikt mellom to parter, og uansett hva man velger å kalle det – om det er et embryo, en «celleklump», et foster eller en person – så innebærer abort at man tar liv, eller i det minste et spirende liv. Det er mulig det er etisk uproblematisk for noen, men det kan umulig være «feil» å betrakte det som et etisk problem.

Hun synes det er positivt at Menneskeverd deler ut prisen også til dem som ikke har nøyaktig samme syn som dem selv.

– Jeg vet jo at Menneskeverds syn, for eksempel på abort, er mer restriktivt enn mitt og flere tidligere prisvinnere sitt syn. Men jeg tror det er klokt av Menneskeverd at de har en inkluderende holdning, og at det ikke er en absolutt betingelse at prisvinnerne har nøyaktig samme standpunkt i alle saker. Det er mye bedre å prøve å skape dialog med dem som i hvert fall reiser en del av de samme spørsmålene og kan være på parti på noen områder. Panelet

i høstens abortdebatt, som Civita og Menneskeverd arrangerte sammen på Litteraturhuset, var nesten litt skjært i favør av de mindre restriktive. Men mitt inntrykk er at Menneskeverd ikke reagerte negativt på det, og det tror jeg de tjener veldig på.

Mistet et barn

Clemet har også hatt en privat opplevelse som har preget henne.

– Jeg mistet et barn – og det barnet mistet jeg på det tidspunktet hvor det er mulig å ta senabort. Og det skjedde på samme måte som en senabort. Selv om jeg visste intellektuelt hvordan det foregår, så er det selvsagt noe annet å oppleve det. Det medvirket nok også til at disse spørsmålene fremsto enda sterkere. Jeg har snakket mye med jordmødre om hvordan de opplever dette på nært hold. På det ene rommet forsøker de å hjelpe en som ufrivillig føder for tidlig, mens de på rommet ved siden av hjelper en som fremprovoserer en fødsel omtrent på samme tid i svangerskapet.

Brøt lydturen

En stund etter denne opplevelsen lot hun seg intervju av avisen Vårt Land, og snakket blant annet om hvordan selektiv abort kan bidra til at menneskeverdet blir gradert – og

at noen mennesker fremstår som mer verdifulle enn andre.

– Jeg var antagelig den første som brøt lydturen i abortspørsmålet på mange år. Og jeg fikk veldig mange brev fra foreldre til barn med Downs syndrom eller med andre utfordringer. Folk følte at det endelig ble sagt noe om ting man ikke snakket om i det hele tatt. Clemet ble invitert til Dagsnytt 18 for å debattere abortspørsmålet, og skulle møte SV-politiker Kristin Halvorsen og en eldre feminist.

– Jeg var sikker på at Kristin Halvorsen ville gå i strupen på meg, men hun sa tvert imot at dette var viktige spørsmål

DE STANDPUNKTENE VI REISTE DEN GANGEN
LIGNER PÅ DE VI REISER I DAG, MEN I DAG
UTLØSER DET AV OG TIL ET VOLDSOMT SINNE.

– Hvorfor skal man bli betraktet som et utskudd fordi man har et restriktivt syn på vanskelige etiske spørsmål, spør Kristin Cemet, som mener at det å verne om mindretallet er grunnleggende i et demokrati.

JEG TROR DET ER KLOKT AV MENNESKEVERD AT DE HAR EN INKLUDERENDE HOLDNING OG AT DET IKKE ER EN ABSOLUTT BETINGELSE AT PRISVINNERNE HAR NØYAKTIG SAMME STANDPUNKT I ALLE SAKER.

FOTO TERJE BENDIKSBY/SCANPIX

Kristin Clemet var politisk rådgiver for Kåre Willoch på 1980-tallet. Her møttes de to under en årskonferanse for NHO i 2008.

FOTO MENNESKEVERD'S ARKIV

Kristin Clemet har både delt ut Livsvernprisen og holdt innlegg under tidligere prisutdelinger. I 2007 delte hun ut prisen til Ola Didrik Saugstad og Torleiv Ole Rognum.

som vi måtte diskutere. Dermed kom initiativet til 90-årenes abortdebatt – den «nye» abortdebatten – og vi fikk med oss Kristin Aase fra KrF. Men vi greide ikke å få med oss noen fra Arbeiderpartiet, forteller Clemet.

Debatt om fosterets verdi

De tre kvinnene fra tre ulike politiske partier, som alle het Kristin, ga ut boken «Abort – en debatt for 90-årene». Der advarte de mot farene ved selektiv abort. Oppmerksomheten ble flyttet bort fra abort som et rent kvinnespørsmål, slik det var på 1970-tallet, og over til en debatt om fosterets verdi. Årsaken var de nye mulighetene som den teknologiske utviklingen åpnet for. Clemet minnes et møte de arrangerte om den «nye» abortdebatten.

– Vi skulle egentlig hatt møtet på Stortinget, men det ble så enormt mange påmeldinger at vi måtte flytte hele møtet til Store Sal i Høyres Hus i siste liten. Da Kristin Halvorsen sto på talerstolen, sa hun at det var første og siste gang hun skulle tale i Høyres Hus, smiler Clemet.

– Det var stappfullt, og det er en stor sal. Og det var bra stemning, folk var søkende og spørrende. Det var ikke noe av det vi ser igjen i dag, med den beinharde tonen. De standpunktene vi reiste den gangen, ligner på de vi reiser i dag, men i dag utløser det av og til et voldsomt sinne.

– Hva tror du det kommer av?

– For meg grenser det til det uforståelige. Tonen er så hard at en gruppe mennesker som føler at dette er dypt etiske spørsmål som det er vanskelig å ta stilling til, knapt lar høre fra seg. Når jeg snakker med kvinner i alle aldre, forteller de at de blir satt ut av den harde tonen.

Clemet viser spesielt til det siste årets harde fronter i debatten knyttet til fosterreduksjon og abortlovens paragraf 2c.

– Mange snakker som om det er selvbestemt abort etter 12. uke, men det er

FOTO RUNE PETTER NESS/NTB/SCANPIX

Kristin Halvorsen (SV), Kristin Aase (KrF) og Kristin Clemet (H) ga i 1996 ut boka «Abort – en debatt for 90-årene» hvor de advarte mot farene ved selektiv abort. Bildet er tatt under en abortdebatt i Stortinget.

det ikke, og dermed er det heller ikke et angrep på kvinners rettigheter når kvinner må søke om senabort etter 12. uke, understreker hun.

Respekten for individet

Faglig tyngde kombinert med en respektfull tone, er noe som kjennetegner Clemet når hun debatterer vanskelige etiske spørsmål.

– Spørsmål knyttet til abort, bioteknologi og dødshjelp er viktige debatter som alle generasjoner må føre. Det handler om eksistensielle spørsmål og våre stadig større teknologiske muligheter til å manipulere med liv og død. Debattene er viktige for å gi mennesker bakgrunn for egen moralsk refleksjon. Hvordan skal jeg for eksempel tenke om abort hvis jeg aldri har hørt noe om abort? Men disse spørsmålene egner seg ikke for unyansert debatt som dessverre ofte preger det politiske ordskiftet. Og det er viktig å søke aksept fra dem som er personlig berørt, for at dette er spørsmål som må diskuteres selv om det er vanskelig.

– *Har du noen forbilder?*

– Det er ingen spesielle jeg vil trekke frem. Men hvis jeg skal si noe om hva som fikk meg engasjert i politikken og i Høyre, så hadde det litt med Jo Benkow å gjøre. Han sa i sin tid at grunnen til at han valgte Høyre, var respekten for annerledeshet, for minoriteter, for likeverd og menneskeverd. Han var ingen religiøs person, snarere tvert imot. Men de verdiene han løftet frem, var de som tiltrakk meg også. At det var lov å velge annerledes og være annerledes. Respekten for individet, ikke bare det kollektive.

Farlig å gradere menneskeverdet

Clemet mener at begrepet menneskeverd ikke nødvendigvis må begrunnes i religion og tro.

– Jeg synes det er viktig at det ikke behøver å begrunnes så veldig. Det er noe man tror på eller har bestemt seg for – at mennesket har en uendelig verdi uansett. Men hvis man skal begrunne det litt mer praktisk, så vil jeg si at det kan bli et ganske ubehagelig samfunn hvis vi begynner å gradere menneskeverdet. For hvem er det da som kan passere? Det er farlig å begynne å si at noen mennesker har egenskaper som er mer levedyktige enn andres. Det kan bære veldig galt av sted. Mennesket skal være et mål og ikke et middel.

Og vi trenger ikke å avkreve mennesker så mange flotte begrunnelser for å mene det. Vi har sett historisk at det ikke er bra når man begynner å gradere. Vi får et bedre samfunn ved at vi holder menneskeverdet høyt og ikke skiller mellom mennesker.

Den sterkeste tilbakemeldingen

Til tross for voldelige angrep og annen negativ respons, har Clemet også fått mange hyggelige tilbakemeldinger. Og den som gjorde sterkest inntrykk, kom i form av et brev for noen år siden. Vi må tilbake til et TV-program hun deltok i, der hun ble spurt om hun syntes det var urettferdig at hun hadde mistet et barn.

– Da sa jeg: Nei, det er ikke urettferdig at jeg mistet et barn. Urettferdig i forhold

DET KAN BLI ET GANSKE UBEHAGELIG SAMFUNN HVIS VI BEGYNNER Å GRADERE MENNESKEVERDET. FOR HVEM ER DET DA SOM KAN PASSERE?

til hva da? Er det urettferdig i forhold til naboen, som fikk ett barn? I forhold til hun i Afrika som mistet ni barn? Hvorfor skulle dette være urettferdig? Flere år etter dette TV-programmet fikk Clemet et brev.

– Det var fra en kvinne som sa at hun nå ville skrive til meg, etter at mange hadde sagt at hun måtte gjøre det. Hun fortalte at hun var veldig syk og hadde vært det i mange år. Hun hadde vært selvmedlidende og hatt det vondt, og så hadde hun dumpet ned foran TV-en da

jeg sa dette, og da hadde livet hennes endret seg. Smertene forsvant ikke, men hun greide å leve på en helt annen måte og se livet sitt i et nytt perspektiv. Og selvmedlidenheten slapp taket. Hun fortalte historien til mange rundt seg, og alle sa at hun måtte fortelle den til meg. Det var et veldig sterkt brev. Det er nesten utrolig at det går an å ha en så sterk opplevelse av så lite. Og fint å kunne gjøre en god gjerning for en gangs skyld, uten å vite om det, smiler Kristin Clemet. ♦

Kristin Clemet

• Født i 1957 i Harstad, oppvokst og bor i Oslo. Gift med Michael Tetzschner. De har to felles voksne barn.

• Leder for tankesmien Civita.

• Var utdannings- og forskningsminister i perioden 2001–2005 og viseadministrerende direktør i NHO fra 1998 til 2001. Hun har tidligere vært blant annet arbeids- og administrasjonsminister (1989–1990) og stortingsrepresentant for Høyre (1989–1993). Hun har hatt en rekke verv i organisasjons- og næringsliv og vært redaktør for Høyre-tidsskriftet Tidens Tegn. Var politisk rådgiver i Industridepartementet og for statsminister Kåre Willoch på 1980-tallet.

• Utdannet siviløkonom. Ble i 2004 utnevnt til kommandør av St. Olavs Orden.

• Er tildelt Menneskeverds Livsvernpris i 2020.

AKTIV DØDSHJELP PÅ VERDENSBASIS

Debatten knyttet til legalisering av aktiv dødshjelp vil trolig eskalere de neste årene – både her hjemme og på verdensbasis. Her ser du en oversikt over de fleste landene som i dag tillater aktiv dødshjelp og hvilke kriterier som stilles til pasienter som ønsker hjelp til å dø. Til tross for kriteriene som er oppført, er det rapportert om tilfeller av utglidning i flere av landene, både når det gjelder alderskriterier og krav til medisinsk tilstand.

Canada

Eutanasi: Tillatt
Legeassistert selvmord: Tillatt
Alderskriterium: 18 år
Krav til medisinsk tilstand: Alvorlig og uhelbredelig sykdom med varig og uutholdelig lidelse

Nederland

Eutanasi: Tillatt
Legeassistert selvmord: Tillatt
Alderskriterium: 12 år
Krav til medisinsk tilstand: Uutholdelig lidelse uten utsikt til bedring

USA (Ti delstater)

Eutanasi: Ikke tillatt
Legeassistert selvmord: Tillatt
Alderskriterium: 18 år
Krav til medisinsk tilstand: Se eget punkt om «Oregon-modellen»

Belgia

Eutanasi: Tillatt
Legeassistert selvmord: Tillatt**
Alderskriterium: Ingen
Krav til medisinsk tilstand: Uutholdelig lidelse uten utsikt til bedring

Colombia

Eutanasi: Tillatt
Legeassistert selvmord: Tillatt
Alderskriterium: 6 år
Krav til medisinsk tilstand: Terminal sykdomsfase

Sveits

Eutanasi: Ikke tillatt
Legeassistert selvmord: Tillatt*
Alderskriterium: Ikke spesifisert
Krav til medisinsk tilstand: Ingen

* Assistert selvmord er kun vurdert som en kriminell handling hvis den er egoistisk motivert. Assistansen trenger ikke å komme fra en lege.

** Legeassistert selvmord betraktes som en form for eutanasi.

Luxembourg

Eutanasi: Tillatt
Legeassistert selvmord: Tillatt
Alderskriterium: 18 år
Krav til medisinsk tilstand:
 Utholdelig lidelse uten utsikt til bedring

Australia (Delstatene Victoria og Western Australia)

Eutanasi: Tillatt hvis pasienten ikke klarer å utføre handlingen selv
Legeassistert selvmord: Tillatt
Alderskriterium: 18 år
Krav til medisinsk tilstand:
 Terminal sykdomsfase og mindre enn seks måneder igjen å leve – evt. ett år hvis de lider av en nevrodegenerativ sykdom

Oregon-modellen i USA

I ti amerikanske delstater tillates legeassistert selvmord basert på den såkalte «Oregon-modellen», en lov som ble vedtatt etter folkeavstemning i Oregon i 1997. I Montana fastslo statens høyesterett i 2009 at assistert selvmord til mentalt kompetente dødssyke mennesker ikke var straffbart. Oregon-modellen innvilger straffrihet til leger som foreskriver dødbringende medisiner til pasienter som fyller kriteriene i loven.

Kriteriene er som følger:

- Pasienten skal være 18 år eller eldre, og bosatt i delstaten Oregon
- Pasienten skal ha forventet levetid kortere enn seks måneder
- Pasienten skal være samtykke-kompetent (ikke ha alvorlig demens eller sinnslidelse)
- Pasienten skal ha uttrykt ønske om å få hjelp til selvmord minst to ganger muntlig med minst 15 dagers mellomrom, og skal i tillegg ha gitt en skriftlig forespørsel om dette
- Pasienten skal være vurdert av minst to leger som skal være enige om at pasienten fyller ovennevnte kriterier.

Oregon-modellen tillater ikke aktiv dødshjelp i form av eutanasi (dødbringende injeksjon).

Eget kriterium i Sveits

I Sveits har det siden 1942 vært straffritt å hjelpe et annet menneske med å ta sitt liv, dersom dette gjøres ut fra uegennyttige motiver. Flere ideelle organisasjoner med ikke-medisinsk personell bistår personer som ønsker hjelp til selvmord. Selvmordet gjennomføres vanligvis ved hjelp av medikamenter foreskrevet av lege. Prinsipielt sett dreier det seg altså om legeassistert selvmord, selv om det ofte er legfolk som bistår personen i selve selvmordet. Organisasjonen «Exit» er primært innrettet mot sveitsiske borgere, mens den Zürich-baserte organisasjonen «Dignitas» og Basel-baserte «Lifecircle» i stor grad bistår utlendinger (herav betegnelsen «dødshjelpturisme»). ♦

Kilder: Avisen «The Guardian», Store medisinske leksikon, Journal of Medical Ethics, Wikipedia

Aktiv dødshjelp

Eutanasi: En leges intenderte (tilsiktete) drap på en pasient ved å injisere medikamenter, på personens frivillige og kompetente forespørsel.

Legeassistert selvmord: En leges intenderte (tilsiktete) hjelp til en person i dennes selvmord, ved å skaffe til veie medikamenter som vedkommende kan innta selv, på personens frivillige og kompetente forespørsel.

Behandlingsbegrensning: Eutanasi og legeassistert selvmord må skilles fra behandlingsbegrensning/-unnlatelse, tidligere omtalt som passiv dødshjelp. Behandlingsbegrensning betegner en beslutning om å ikke sette inn eller å trekke tilbake livsforlengende medisinsk behandling med den følge at pasienten ofte dør av sin grunnsykdom.

MENNESKEVERD I TV2-DOKUMENTAR

I løpet av 2019 har TV2 og programleder Janne Amble fulgt Menneskeverds arbeid med abortsaken. Episoden «Det vanskelige valget» ble sendt mandag 6. januar som en del av TV2-serien «Norge bak fasaden».

Gjennom flere treff i løpet av 2019 har journalist og programleder Janne Amble fulgt informasjonsansvarlig Maria Elisabeth Selbekk i Menneskeverds arbeid med å sette abortsaken på agendaen. Sommeren 2019 kom det som kjent en lovendring i tvillingabort-praksisen, noe som har skapt stor oppmerksomhet og flere demonstrasjoner det siste året.

– Jeg er fornøyd med episoden, tatt i betraktning at hensikten var å møte menneskene bak temaet, ikke å ramse opp alle argumentene våre. Episoden setter et godt eksempel for hvordan meningsmotstandere kan snakke sammen om abort, sier Maria Selbekk.

Får frem engasjementet

Programlederne ønsket å komme «bak fasaden» på forskjellige mennesker som på ulike måter er engasjert i abortspørsmålet i Norge og høre de personlige historiene og årsaken til engasjementet. I programmet følger

EPISODEN SETTER ET GODT EKSEMPEL FOR HVORDAN MENINGSMOTSTANDERE KAN SNAKKE SAMMEN OM ABORT.

man blant annet en ung kvinne som tar abort og hører hennes historie. I tillegg til Menneskeverds deltakelse, møter også programleder Kadafi Zaman

I forbindelse med promoteringen av TV2-programmet ble informasjonsansvarlig Maria Elisabeth Selbekk (t.h.) invitert til God Morgen Norge sammen med programleder Janne Amble (midten) og Irmelin Wister (t.v.) som også medvirket i programmet.

FOTO TV2

ORGE

GOD MORGEN

EN

W

Respons

«Jeg har akkurat sett episoden om abort på «Norge bak fasaden» på TV2. Jeg ønsker å takke deg for dine gode innspill i denne serien, og takke deg for at du viser at det går an å være imot abort og argumentere for det på en forståelsesfull og respektfull måte. Dere gjør et bra og viktig arbeid!»

«Veldig bra deltakelse i programmet. Tusen takk for alt det Menneskeverd gjør for abortsaken.»

«Nydelig figur på TV2s program om abort i kveld! Blikket ditt sa alt; kjærlighet, respekt, omsorg og engasjement.»

Ludvig Nessa, som i en årrekke har kjempet mot dagens abortlov.

– Jeg synes programmet tar opp aborttematikken på en annen måte enn det som ofte skjer i opphetede debattsituasjoner, der partene blir satt opp mot hverandre. Hensikten bak episoden «Det vanskelige valget» er å kartlegge landskapet og få fram hva som ligger bak engasjementet på begge sider av abortsaken, og det synes jeg de har fått til, sier Selbekk.

Respekt og ydmykhet

Tilbakemeldingene fra flere av dem som har sett programmet har vært positive, og mange påpeker at det er fint å se at verdier som respekt og ydmykhet preger samtalen om dette temaet.

– Det er viktig å lytte til historiene til dem som tar abort for å kunne lære noe og finne ut av årsakene som ligger bak. Selv om jeg har de meningene jeg har og jobber i Menneskeverd, synes jeg historiene til dem som tar abort er viktige og tilfører noe til debatten. Vi får et innblikk i hva det handler om, det som over 12 000 kvinner i Norge går igjennom hvert år, sier Selbekk.

Underveis i programmet får Maria Selbekk en god relasjon med programlederen, Janne Amble, og avslutningsvis oppstår et øyeblikk som for Selbekk opplevdes som et fint eksempel på hvordan meningsmotstandere kan snakke med hverandre om abort.

Lytte og forstå

Programlederen forteller Selbekk at hun selv har tatt abort, men sier også at hun er positivt overrasket over Selbekks reaksjon og måte å møte meningsmotstandere på.

– «Det overrasket meg da jeg møtte deg, fordi jeg blir ikke sint på deg. Jeg føler at du har en respektfull måte å møte meg på», sa hun til meg, og da er noe av målet mitt oppnådd. Hvis vi kan vise at vi er hyggelige mennesker som evner å møte meningsmotstandere med respekt og ydmykhet, og at vi ønsker å lytte og forstå, kan vi også forvente tilbake at vi bør bli lyttet til og forstått av dem som er uenige med oss, sier Selbekk. ♦

Hvis du ikke fikk sett episoden, ligger den tilgjengelig på TV2 Sumo under «Norge bak fasaden».

FOTO MORTRID ERIKSEN

I TV2-programmet «Det vanskelige valget» følges Menneskeverds arbeid med abortsaken. Fra venstre generalsekretær Morten Dahle Stærk, informasjonsansvarlig Maria Elisabeth Selbekk og kommunikasjonsrådgiver Maria Victoria Kjølstad Aanje.

En liten flik av evigheten

– Jeg leter etter den kunnskapen vi bærer i oss. Det er som å få tak i en liten flik av evigheten som jeg prøver å hale inn og finne ut av.

TEKST OG FOTO SUSANNE WARD ÅDLANDSVIK

Kunstneren bak årets Livsvernpris håper det lille ansiktet vil angå menneskene som ser det.

Tidligere hadde skulpturene hennes lukkede øyne. De siste årene har de vært åpne.

– Det er viktig for meg å lytte innover til det jeg aner at jeg vet. Men samtidig ønsker jeg å se utover og være oppmerksom på det som skjer rundt meg, være til stede. Se mennesker – uten å vurdere. Det har vært en gradvis prosess og er det fremdeles, sier Goksøyr.

Alle er like mye verdt

I 1982 ble Kjersti Wexelsen Goksøyr mor til Marte, som har Downs syndrom. Og da Marte fikk Livsvernprisen i 2012, kom Kjersti for første gang i kontakt med Menneskeverd. Siden har hun vært med på mange av Menneskeverds arrangement, fra samtalekvelder til Livsvernprisutdelinger. Og hun sa ja med én gang da hun ble spurt om å lage årets Livsvernpris.

– Jeg er ikke enig i alt Menneskeverd står for, men tanken om at alle mennesker er like mye verdt, den støtter jeg fullt ut. Det er helt uakseptabelt om vi lager lover hvor ikke alle fostre har den samme beskyttelsen, lover som rangerer mennesker ut fra egenskaper og sorterer ut de vi mener er mindre «vellykkede». Jeg mener problemet først og fremst ligger i enkeltmenneskets og samfunnets fordommer. Det må legges til rette for at alle mennesker får den hjelpen de trenger. Det skjer ikke i dag.

DEN STØRSTE UTFORDRINGEN VAR Å MØTE MINE EGNE FORDOMMER.

Møtte egne fordommer

Da hun ble mor til Marte, visste hun ingenting om Downs syndrom og kjente heller ingen som hadde denne diagnosen. – Den største utfordringen var å møte mine egne fordommer. Det var ikke Marte som var problemet, det var mine – og samfunnets fordommer og holdninger. Den største utfordringen er vel ofte å tørre å se seg selv, sier Goksøyr.

Marte ble midtpunktet i en stor søskenflokk og alle samarbeidet om at forholdene skulle legges til rette så hun kunne utvikle seg maksimalt ut fra sine forutsetninger.

Da Marte var baby, laget Kjersti et lite marmorhode av henne. Skulpturen kom på høstutstillingen samme år, og ble senere kjøpt inn av Nasjonalgalleriet.

– Det var en fin måte å presentere henne på, sier Goksøyr. ♦

–Jeg ønsker at skulpturen skal angå folk, sier billedhugger Kjersti Wexelsen Goksøyr. Hun har laget bronzeskulpturen som deles ut til prisvinner Kristin Clemet.

Aktuelle sitater

«Et samfunn med frihet til å være forskjellig må bygge på at alle mennesker er like mye verdt. Som et dystert ekko fra krigen vet vi hva som skjer når samfunn bygges på en ideologi om at mennesker har ulik verdi.

Er det én ting vi skal ta med oss som lærdom når vi feirer freden som endelig kom, så er det dette:

At alle er like mye verdt.

Det kan virke selvfølgelig.

Men begynner vi virkelig å leve etter det, kan forvandling skje.

Da kan vi samles i håpet om et godt liv for alle.»

Kong Harald i sin nyttårstale
31. desember 2019

«Folk er veldig opptatt av merkelapper for tiden, og jeg føler meg ofte misforstått. Noen tror jeg ser ned på kvinner fordi jeg er imot abort, når det egentlig handler om at jeg mener at et menneskeliv er ukrenkelig. Noen tror jeg er undertrykt fordi jeg vil være hjemmeværende en periode, mens det faktisk dreier seg om at jeg ikke vil ha et liv med mye stress.»

Forfatter Ida Marie Bråthen (25) til avisen Østlendingen, 14. desember 2019.

«Selv om mannen i gata viser varme overfor mennesker med Downs, er det på et politisk strukturnivå problemet ligger; i lovverket, legespråket, skolesystemet. Det er systemene våre som er så lite inkluderende mot en liten gruppe mennesker. Det å være annerledes i vårt samfunn er noen ganger et ideal, men man bør helst være annerledes innenfor bestemte rammer.»

Linda Gabrielsen, mor til et barn med Downs syndrom og forfatter av romanen «Entré» til Sunnmørsposten 9. januar 2020.

Kjersti Wexelsen Goksøyr (f. 1945) er en norsk billedhugger. Hun er utdannet ved Statens kunstakademi. Goksøyr har hatt en rekke separat- og gruppeutstillinger og har utført flere utsmykningsoppgaver i offentlig regi. Hun er innkjøpt av blant annet Nasjonalgalleriet, Norsk kulturråd og Utenriksdepartementet. Blant hennes arbeider er skulpturen av Sigrid Undset fra 1990 som er plassert i Stensparken i Oslo.

Velge eller velge bort - får vi ikke lenger barn?

I mylderet av karrierejag, mammapoliti og krav fra Erna selv, stiller vi oss spørsmålet: Mamma eller ikke? Nå, senere eller aldri?

TEKST KRISTIN RUDSTADEN OG INGRID VATNAR EIKJE
UNDERSVNINGSTEAMET I MENNESKEVERD

Menn har gjennom alle tider fått et valg: Å være en tilstedeværende far eller overlate moren og barnet til seg selv. Det er forståelig hvorfor kvinner også krever det samme valget. Men hva gjør valget med oss?

Dersom man har et valg, har man også noe å utsette. Plutselig kan det være for sent. Vi er vitner til en ny situasjon i verdenshistorien – å velge eller velge bort barn. Menn kan bli fedre når som helst, men for kvinner passer det sjelden å bli mor. Dette er ikke likestilling i praksis. Vi kan bedre! Vi er nødt til å styrke kvinners rettigheter som mor. Målet bør være at det alltid skal passe å få barn.

HVORFOR LEGGER STATEN TIL RETTE FOR AT DET ER BEST Å FÅ BARN SENEST MULIG?

Felles prosjekt

Det er vanskelig å være en tilstedeværende mamma de første årene av barnets liv, uten å miste noe økonomisk selvstendighet og trygghet i arbeidslivet. Foreldrenes ansvar for tilstedeværelse i barnets liv er nødt til å være et felles prosjekt. Kvinnen risikerer å ikke opparbeide seg den

kompetansen som arbeidsmarkedet krever. Det bør være tilrettelagt for at begge foreldre i forlengelsen av det første året kan gå ned i stilling for å bruke tid i hjemmet og med barnet, ikke bare moren.

Morskapets betydning i likestillingens land bør bære preg av at kvinner og menn alltid vil være forskjellige. Kvinner vil aldri kunne gå på jobb noen dager etter fødsel. Hun må detaljplanlegge livet slik at hun får rett til foreldrepenger og har noe å komme tilbake til etter permisjonen. Permisjonsårene kan bli sett på som hull i CV-en som kvinnen må forsvare. Foreldreskapet avhenger av samarbeid og langsiktige relasjonelle investeringer. Hvorfor legger staten til rette for at det er best å få barn senest mulig?

Lav fruktbarhet

Erna Solberg oppfordret i fjorårets nyttårstale norske kvinner til å føde flere barn. Det siste tiåret har fruktbarheten i Norge sunket med 0,42 barn. Aldri har fruktbarhetstallet vært så lavt som det er i dag, nemlig på 1,56 barn per kvinne. Årsakene til dette er varierte og sammensatte, men en mulig forklaring er nemlig at å få barn vil alltid ha en form for negativ innvirkning på kvinners karriere. Ved å få barn risikerer kvinner å få lavere timelønn. Kvinner som får flere barn, har lavere

sannsynlighet for å jobbe i høytlønte bedrifter etter at barna er blitt voksne.

Det finnes flere måter å møte denne problemstillingen på. Med fokus på likestilling og forbruk har flere tatt til orde for sekstimers arbeidsdag for å få mer tid med barna. Det er også mulig å høyne kontantstøtten, slik at det er mulig for både mor og far å gå ned i stilling uten å tape inntekt. Kontantstøtten kan være et verktøy for å jevne ut forskjellene mellom menns og kvinners ansvar i hjemmet. Det beste for barnet trenger ikke nødvendigvis å gå på bekostning av foreldrenes karriere, men slik systemet er lagt opp i dag, vil dette som regel ramme kvinnens karriere.

Å sette karrieren på pause

Likestilling bør dreie seg om å ha rett på foreldrepenger uavhengig av at «livet er på stell». Betalt foreldrepermisjon krever deltakelse i arbeidsmarkedet i seks av de siste ti månedene før en påbegynner permisjonen. Arbeidsmarkedet krever i større grad utdanning, boligen skal være kjøpt og partneren skal være på plass før tanken om barn streifer oss. Det er svært samfunnsøkonomisk krevende å få barn på et senere tidspunkt i livet, blant annet fordi antall risiko-svangerskap øker betydelig med alderen. Det er all grunn til å gjøre noe med dagens system.

Før kunne kvinnen sitte igjen alene med fordømmelsen, skammen og den praktiske byrden ved å bære frem et barn. I dag er kvinnen igjen overlatt alene til å måtte veie mellom pensjonspoeng og permisjon, smerten ved å levere i barnehagen og økonomisk uavhengighet. Blir det å sette karrieren på pause sett på som et svik i kampen om likestilling?

Alltid plass til én til

Det er svært personlig å bli en familie, men er det privat? Er barn kun foreldrenes ansvar? Samfunnet har mye makt overfor valget om barn eller ikke. Men valget som familiene tar, bærer med seg noen konsekvenser som de må håndtere selv. I og med at vi i større grad enn før velger våre barn, så har vi ingen rett til å problematisere sider ved foreldreskapet. Når man har tatt et valg, er man nødt til å stå i konsekvensene. Du valgte det jo selv? Du visste at det å bli mamma

kostet deg forfremmelsen? Eller kanskje ekteskapet? Du visste at det ville bli en trang økonomi og at du måtte utsette drømmen om å starte egen bedrift.

Å OPPDRA VÅRE BARN ER KANSKJE DEN VIKTIGSTE JOBBEN VI GJØR. HVORFOR ER DET BARE INVESTERINGER UTENFOR HJEMMET DET GIS APPLAUS FOR?

FOTO MOSTPHOTOS

– Vi er nødt til å styrke kvinners rettigheter som mor. Målet bør være at det alltid skal passe å få barn, skriver Kristin Rudstaden og Ingrid Vatnar Eikje.

Å oppdra våre barn er kanskje den viktigste jobben vi gjør. Hvorfor er det bare investeringer utenfor hjemmet det gis applaus for? Investeringer i hjemmet gir god avkastning for samfunnet, så hvorfor verdsettes da ikke dette mer? Vi må kunne snakke om dette uten å spore av. Vi skal ikke føde for Erna. Vi skal få barn i et samfunn hvor det alltid er plass til én til. Norge skal være et land hvor det er trygt å bli en familie og hvor familiene og kvinnene skal ivaretas med de midlene vi har. ♦

Denne kronikken sto først på trykk i VG i desember 2019.

AV **KJERSTI TOPPE**
STORTINGSREPRESENTANT FOR SENTERPARTIET OG
FØRSTE NESTLEDER I HELSE- OG OMSORGSKOMITEEN

MENNESKEVERD OG DEMENS

Eg er såpass gammal at eg opplevde å vekse opp i ein storfamilie. Med bestefar og bestemor i same huset. Far og mor dreiv gard og gartneri. Bestemor heitte Borghild. Ho var ein del år yngre enn bestefaren min, og dei budde i ein liten del av fyrste etasje.

Bestemor var eit flott menneske. Ho var eldst i ein syskenflokk på 12. Ho var klok, veldig arbeids- sam og flink med hendene. Ho lærte meg å strikke. Hekle. Brodere. Ho fekk demens då ho knapt var fylt 70.

Bestefar dekkja over

Sjukdomen kom snikandes. Bestefar dekkja nok litt over i starten. Plutselig skjøna ho ikkje korleis ho skulle setje på komfyren. Ho gløymte korleis ein

**KLARAR VI Å SJÅ MENNESKA BAK SIJKDOMEN?
KLARAR VI Å BESKYTTE DEI MOT OVERGREP,
FEILBEHANDLING, UVERDIG OMSORG OG BROTT
PÅ DEIRA MENNESKERETTAR?**

skulle spele «hopp-over-ein». Ho klarte ikkje prikle småplanter i drivhuset lenger. Eg opplevde som jentunge Alzheimer på kloss hald.

Når dei vaksne fortalte at bestemor snart ikkje ville klare å kle på seg sjølv, kunne eg ikkje forstå det. Men slik gjekk det. Vi måtte kle på henne, og kle av henne. Vi fekk som jobb etter skuletid å gå på tur med bestemor. Ho var sprek, og ville gå – og gå. Men kunne ikkje gå aleine. Så då gikk vi med ho.

Bunden til ein stol

Så blei ho sint. Bestemor skjelte oss ut. Men vi var der med ho. Vi visste at dette ikkje var ho. Det var sjukdomen. Etter nokre år fekk både ho og bestefar plass på sjukeheim.

Vi var ofte på besøk. Eg huskar det som det var i går. Vi fann bestemor bunden til ein stol. Slik at ho ikkje fekk til å reise seg. Det var frykteleg å sjå. Mi eiga bestemor. Oppveksten min tett på ei sjuk bestemor lærte meg litt om menneskeverd.

80 000–100 000 personar lever i dag med demens i Norge (Helsedirektoratet 2017). Truleg er talet

for lågt, fordi mange blir diagnostisert seint. 80 prosent av dei som har langtids plass på sjukeheim, har demens. 40 prosent av dei over 70 år som får heimetenester, har demens. Får alle desse hjelp og omsorg med verdigheit?

Menneska bak sjukdomen

Tek vi vare på menneskeverdet deira? Klarar vi å sjå menneska bak sjukdomen? Klarar vi å beskytte dei mot overgrep, feilbehandling, uverdigg omsorg og brott på deira menneskerettar?

I dette bladet les eg at organisasjonen Menneskeverd vil synleggjere verdien av eitkvart menneskeliv – frå vi er født, ved nedsett funksjonsevne og ved livets avslutning. Alle menneske er like mykje verd. Nettopp. Det gjeld også alle dei eldre med demenssjukdom.

Eg trur vi treng ein ny debatt om kva verdiar som styrer helsetenestene våre, eldreomsorga vår. Noko er viktigare enn kroner og ører. Helsevesenet må sikre menneskeverdet, sjølv ved alvorleg sjukdom. Vi må behandle menneske, ikkje diagnosar.

FOTO: ISTOCK

– Vi må behandle menneske, ikkje diagnosar, skriver gjesteskribent Kjersti Toppe.

FAMILIEDRAMA OM LØGN, FORTIELSE OG SKAM

Høsten 2019 ga Thorvald Steen ut boka *Det siste fotografiet*, som er en frittstående oppfølger til den kritikerroste romanen *Det hvite badehuset* fra 2017.

Moren har løyet for ham hele livet. Hun har ikke fortalt at bestefaren og onkelen hans hadde den samme muskelsykdommen som han har. Hvorfor var det så viktig for moren å tie om dette?

Det siste fotografiet ble gitt ut på Forlaget Oktober høsten 2019.

Han har forsøkt å få henne i tale, uten resultat. Datteren hans er gravid. Det haster å få kjennskap til stamtreet for at ny medisinsk kunnskap skal komme til nytte. Skjuler moren noe mer?

Det «uperfekte»

Det siste fotografiet er et familiedrama om løgn, fortielse, skam og forakt for

svakhet. VG skriver i sin anmeldelse av boken at det er et viktig anliggende for Steen å vise hvordan skam kan ødelegge enkeltmenneskers verdighet, men også ansvaret som hviler på samfunnet og hvordan retorikken som brukes om dem som er annerledes, former våre holdninger.

«Han trekker linjer fra rasehygienens teorier til dagens såkalte «sorteringsamfunn», der mulige genfeil hos fosteret oppdages på et så tidlig tidspunkt i svangerskapet at de «uperfekte» lukes ut.»

En perle

VGs anmelder Gabriel Michael Vosgraff Moro fortetter å lovprise romanen: «Steen har i sine seneste to bøker funnet en språklig tone som treffer langt inn i hjertet roten til leseren. På fortreffelig vis blander han dokumentarisk stoff med en svært personlig fortelling om sin nærmeste familie (...) Steen har et viktig budskap å komme med: Det er mulig å overkomme skammen over den man er. Og kanskje viktigst av alt: Ingen bør sette seg til dommer over hvilke liv som er verdt å leve. *Det siste fotografiet* er en perle», mener Moro.

Dagsavisens anmelder Turid Larsen, betegner romanen som «et velregissert og nydelig komponert stykke litteratur – og noe av det beste Thorvald Steen har skrevet.»

Ser verden på en annen måte

Thorvald Steen mottok Menneskeverds Livsvernpris i 2013, for sin evne til å styrke gode holdninger til menne-

skets verdi uavhengig av yteevne og sykdomsbilde.

– Det finnes ikke mennesker som er normale. Det er nettopp det at vi er så mangslungne som mennesker, som er det interessante, at vi har forskjellig hudfarge, størrelser og ulike kvaliteter. I rullestol treffer jeg jo både små barn

INGEN BØR SETTE SEG TIL DOMMER OVER HVILKE LIV SOM ER VERDT Å LEVE.

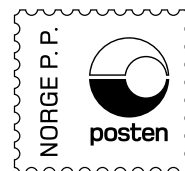
og dyr på en helt annen måte enn jeg gjorde før. Jeg ser verden på en helt annen måte. Det gjør at jeg tror at jeg har noe å tilføre menneskeheten. Mennesker som er litt annerledes enn normalen, vi har ressurser, og det er ressurser for samfunnet som helhet, sa Thorvald Steen til Vern om Livet da vi intervjuet ham i forbindelse med utgivelsen av romanen *Det hvite badehuset* i 2017.

Thorvald Steen er aktuell med romanen *Det siste fotografiet*, som har høstet svært gode anmeldelser.

ARKIVFOTO MARIA ELISABETH SELBEKK

Returadresse: Menneskeverd, Storgaten 10b, 0155 Oslo

ROCKE- SOKK

21. mars er den internasjonale dagen for Downs syndrom.
Vi oppfordrer deg til å gå med to ulike sokker denne dagen for å
vise at du setter pris på at vi alle er forskjellige.

MENNESKEVERD VIL I ÅR IGJEN MARKERE DAGEN MED KAMPANJEN #ROCKESOKK
VIS OMTANKE – FRA TOPP TIL TÅ.

Menneskeverd
Et liv – uendelig verdi